

ЕВТАНАЗІЯ ЯК ОСНОВНА БІОЕТИЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Анотація. Розглянуто основні погляди на проблему евтаназії як на актуальну проблему сучасності та проаналізовано аргументи "за" і "проти" закріплення за людиною права на евтаназію.

Аннотация. Рассмотрены основные взгляды на проблему эвтаназии как на актуальную проблему современности и проанализированы аргументы "за" и "против" закрепления за человеком права на эвтаназию.

Annotation. The basic attitudes towards the problem of euthanasia as a topical problem of the present were examined in the article as well as pros and cons of fixation of the human right to euthanasia.

Ключові слова: евтаназія, етика, медицина, милосердя, суспільство.

У наш час, час стрімкого розвитку всіх наук, у тому числі медицини, на перший план виходить проблема евтаназії – чи не основна моральна, правова, філософська та біоетична проблема XXI ст. Актуальною вона є тому, що сьогодні люди рідко помирають через природну смерть. Більшість смертей трапляється через хвороби, під час яких організм людини веде тривалу боротьбу, таким чином завдаючи ще більших страждань. У таких ситуаціях постає проблема вибору: чи треба застосовувати евтаназію та прискорити страждання і смерть хворого або не вживати жодних заходів? Чи можливе навіть саме припущення такого вчинку? А де ж милосердя, співчуття?

Метою даної статті є аналіз основних підходів до проблеми евтаназії на сучасному етапі розвитку суспільства.

Перед тим як дати відповідь на окреслені питання, варто взяти до уваги, що не існує єдиного і точного визначення евтаназії. Дослівний переклад грецького слова *εὐθανασία* – "добра смерть". Загалом, евтаназію можна визначити як добровільну, узгоджену з лікарем смерть невиліковно хворої людини за допомогою спеціальних знеболюючих засобів.

Відомо, що термін "евтаназія" вперше було вжито Ф. Беконом у XVII ст. для визначення "легкої смерті" і з XIX ст. він став означати "умертвляти кого-небудь з жалю". Йдеться мова про умисне вбивство з метою полегшити непотрібні страждання. Перш ніж розглядати сучасні точки зору на евтаназію, варто згадати дві історичні обставини. Перша – принцип святості (недоторканності) людського життя, указаний у присязі Гіппократа. Друга – жорстоке використання евтаназії нацистськими медиками як антигуманний злочин перед людством і повне протиріччя професії медика.

Підвищений інтерес до евтаназії в сучасних умовах обумовлений насамперед тим, що, попри значний прогрес медицини, смертність від низки тяжких захворювань залишається ще високою. Тому лікарі нерідко стоять перед необхідністю прийняття непростих рішень, пов'язаних насамперед із безперспективністю подальшого лікування [1, с. 159].

Однак евтаназія, як вже було наголошено, – проблема не тільки медична, а й етична. З цього приводу в суспільстві склалися дві світоглядні традиції: релігійно-ідеалістична і матеріалістично-натуралістична.

Щодо першої традиції, то право людини добровільно відійти з життя засуджують майже в усіх світових релігіях. Винятком є японські релігійні культури, які нерідко ставили благородну смерть від власної руки в розряд вищого етичного ідеалу. Відомим поборником відмови від життя став Папа Римський Іоанн-Павло II. У 1995 році Папа Іоанн-Павло II виступив у Ватикані з одним із найсильніших засуджень абортів і евтаназії, сказавши, що їх легалізація тотожна легалізації злочинів, які руйнують суспільство. "Політики й закони, опозиційно налаштовані стосовно життя, ведуть суспільство до виродження не лише морального, а й демографічного та економічного", – сказав він [2, с. 89].

Існують супротивники евтаназії, що наводять і нерелігійні аргументи. Вони наголошують, що пацієнт просить про евтаназію, коли він відчуває нестерпний біль і психологічно зломлений, коли він знаходиться під дією наркотичних препаратів, тобто у цьому становищі не можна робити такий вибір.

Прибічники матеріалістично-натуралістичної течії наполягають на тому, що в наш час людина часто відмовляється сприймати себе як "пасивний матеріал" у руках Бога чи Природи, а все більше схильна ставитися до себе як до "власника" і "творця" свого життя і самого себе. На думку вчених цієї традиції, право на життя набуває декількох аспектів, зокрема, це не тільки право на збереження життя (індивідуальності), а й право на розпорядження життям, що проявляється в можливості піддавати своє життя значному ризику, а також у можливості вирішувати питання про припинення власного життя. Дії, які оцінюються в традиційній моральній свідомості як вбивство або самогубство, у новому технологічному просторі біології та медицини набувають іншого статусу, який визначається іншими морально-етичними принципами [3, с. 48].

Прибічники евтаназії вважають її допустимою, особливо в добровільній пасивній формі, з кількох причин [4, с. 28]:

- з медичної – смерть як останній засіб припинити страждання хворого;
- з міркувань турботи хворого про близьких ("не хочу обтяжувати їх собою");
- з егоїстичної ("хочу померти гідно");
- з біологічної – необхідність знищення неповноцінних людей через загрозу виродження людини як біологічного

з принципу доцільності – припинення тривалих і нерезультативних заходів з підтримання життя безнадійних хворих, щоб використовувати апаратуру і засоби для реанімації новоприбулих пацієнтів;

з економічної – лікування і підтримка життя низки невиліковних хворих потребує застосування дорогих приладів та ліків.

Супротивники евтаназії в будь-якій формі наводять інші аргументи [4, с.29]:

релігійні моральні установки – "Не убий" і "Любов до ближнього заради Бога";

за активної громадянської позиції суспільства можлива практично повна реабілітація інвалідів з будь-яким ступенем обмеження можливостей, що дозволяє повернути людину до життя як особистість.

Так чи інакше варто зазначити, що проблема евтаназії знаходить відгук на державному рівні. Першою країною, що легалізувала вбивство як милосердя, стала Швейцарія у 1941 р. На сьогодні в деяких країнах світу, зокрема в Бельгії, Нідерландах, Швейцарії, Австралії, Франції, окремих штатах США тощо, евтаназія дозволена в різній формі, проте значного поширення вона не отримує [2, с. 17]. У деяких країнах законом передбачено покарання за допомогу в добровільній відмові від життя (Ірландія, Італія, Норвегія, Угорщина) [2, с. 61].

В Україні евтаназію заборонено законом. Стаття 52 Основ законодавства про охорону здоров'я України передбачає, що медичні працівники зобов'язані надавати допомогу у повному обсязі хворому, який знаходиться у критичному для життя стані. П. 2 ст. 52 забороняє пасивну евтаназію, а п. 3 ст. 52 забороняє й активну евтаназію, де зазначається, що медичним працівникам "забороняється здійснення еутаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань" [5]. Однак і в українському суспільстві відбуваються помітні зрушення з цього приводу. У результаті опиту, проведеного Інститутом Горшеніна у жовтні 2011 року серед 1000 респондентів у різних регіонах України, було виявлено, що категорично проти безболісної смерті виступають 37,1 % опитаних, а підтримують її у тій чи іншій формі або ситуації близько 62 % [6]. Для порівняння: у 2007 році кількість людей, які були категорично проти евтаназії, складала 57 %.

Таким чином, на сьогоднішній день до руху на підтримку евтаназії приєднується все більше людей. Уже визнається існування такої соціальної проблеми, і цілком можливо, що ми стоїмо на порозі значних змін у ставленні до евтаназії. Безсумнівним є те, що розв'язання проблеми евтаназії вимагає, насамперед, вироблення активної моральної свідомості в суспільстві.

Наук. керівн. Пальм Н. Д.

Література: 1. Бобров О. Е. Проблема жизни и смерти. Эвтаназия: убийство или милосердие? / Бобров О. Е., Слостенко Е. Ф. // *Новости медицины и фармации.* – 2004. – № 19–20. – С. 159–160. 2. Euthanasia: National and European perspectives. – Council of Europe, 2004. – 195 p. 3. Акопов В. И. Этические, правовые и медицинские проблемы эвтаназии / В. И Акопов // *Медицинское право и этика.* – 2000. – № 1. – С. 47–55. 4. Капинус О. С. Эвтаназия как социально-правовое явление : монография / О. С. Капинус. – М. : Буквоед, 2006. – С. 26–31. 5. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. // *Відомості Верховної Ради України.* – 1993. – № 4. – С. 26. 6. УНІАН – здоров'я. – Третина українців – за смертну страту і евтаназію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://health.unian.net/ukr/detail/225245>.